

Regionaal initiatief

Wie de regionale spreiding van de werkloosheid in Nederland bekijkt, wordt getroffen door een opmerkelijke coincidentie: de gebieden die in geografisch opzicht het meest excentrisch zijn gelegen, nemen veelal ook in economisch opzicht als het ware een bescheiden plaatsje langs de zijlijn in. Gaande van het noorden van Friesland en Groningen door Oost-Groningen en Zuid-Oost-Drenthe, via Twente en de regio Arnhem-Nijmegen, door het oosten van Noord-Brabant tot in het puntje van Zuid-Limburg en langs de Belgische grens tot in Zeeuws-Vlaanderen, bestrijkt men vrijwel alle regio's waar de werkloosheid een meer dan gemiddeld of zeer hoog percentage van de afhankelijke beroepsbevolking bedraagt. Daarbij liggen de regio's die meestal als de zwakste probleemgebieden worden aangeduid — Oost-Groningen, Twente en Zuid-Limburg — bovendien nog in de verste uithoeken van het land. Perifere ligging, tegen de landsgrenzen aan, is blijkbaar voldoende grond om de economische ontwikkeling van een gebied danig te belemmeren.

Nu kan ongunstige situering uiteraard door geen enkel regionaal beleid worden verholpen. Men zou zich dan ook vertwijfeld kunnen afvragen of de kloof tussen centrum en periferie, die voor deze „buitengewesten” zo groot is, ooit kan worden overbrugd?

De reeks bedrijfssluitingen en herstructureringsplannen die in de eerste maanden van dit jaar bekend zijn geworden en waarmee vele duizenden arbeidsplaatsen zijn gemoeid, doet in dit opzicht weinig goeds verwachten. De hardste klappen vielen opnieuw in de zwakste gebieden. Ik denk aan de reorganisatieplannen van Philips in o.a. Stads kanaal, Winschoten, Heerlen en Maastricht; het faillissement van de TSB Finishing & Printing te Goor, dat op zijn beurt de problemen van de Nederlandse Bontweverij verder heeft verscherpt; de voorziene inkrimping van het personeelsbestand van DSM met 2.000 man in de komende jaren; de voortdurende problemen in de aardappelmeel- (Avebe) en strokartonindustrie in Groningen; de nog steeds niet geheel voltooide capaciteitsafbouw in de kunstvezelsector (Enka Emmen); de personeelsinkrimping bij Heemaf in Hengelo en bij andere bedrijven van het Holec-concern en ten slotte het nog steeds niet definitief voltrokken vonnis over de hypermoderne kartonfabriek Okto in Winschoten. Het is geen wonder dat de regionale bestuurders die geconfronteerd worden met deze problemen bijna voortdurend in Den Haag aan de belangen omgehoort te vinden voor hun moeilijkheden.

Echter, ook op nationaal niveau ziet men zich geplaagd voor de problemen van een stagnerende economie. Voor een verbreding van de middenstroom naar de zwakke regio's scheidt dat niet bepaald de gunstigste voorwaarden. De tegenstellingen lopen af en toe dan ook hoog op. Een voorlopige climax werd enkele maanden geleden bereikt met de staking van Gedeputeerde Staten in Groningen en de tijdelijke opschorting van alle overleg met Den Haag uit frustratie vanwege de gang van zaken met het Integraal Structuurplan voor het Noorden des Lands.

Hoe begrijpelijk de regionale boosheid ook was over het gesol van de regering met de beloften die in het ISP waren gedaan, men lost er niet veel mee op. Ook al lijkt de actie van GS een zeker effect te hebben gesorteerd — het kabinet heeft in elk geval een beslissing genomen tot overplaatsing van de Centrale Directie van de PTT naar Groningen, het is gekomen met een reeks aanvullende maatregelen voor het noorden en het wil met bijna 90% overheidssubsidie via de NOM samen met Enraf-Nonius ca.

ten fabrieken voor hoogwaardige instrumenten in het noorden oprichten —, de problemen zijn nog allerminst de wereld, c.q. de regio, uit. De betreffende gebieden zullen voorlopig nog wel een zwakke positie innemen.

Het is de vraag of men zich intussen met steeds grote nadruk tot Den Haag kan blijven wenden om de regionale problemen tot een oplossing te brengen. In de eerste plaats is een zekere twijfel over de effectiviteit van het regionaal-economische beleid op zijn plaats; de schaars beschikbare onderzoeksresultaten tonen een weinig rooskleurig beeld. Daarnaast ligt, zoals gezegd, gezien de financiële situatie van het Rijk een opvoering van de steunverlening voor probleemgebieden nauwelijks voor de hand. In de derde plaats kan ook het Rijk het gebrek aan nabijgelegen afzetgebied, met name in de noordelijke provincies, nu eenmaal niet verhelpen. En ten slotte zit men met een zwakke industriële structuur (veel filiaalbedrijven van elders gevestigde concerns), die niet in een handomdraai is te verbeteren.

De rol die de centrale overheid kan spelen in het regionale beleid dient dan ook niet te worden overschat. De regering kan in een bepaald gebied wel gunstige voorwaarden tot stand proberen te brengen, maar ter plaatse zullen de initiatieven moeten worden ontplooid. Directeur Slingerland van de verpakkingsindustrie De Dollard in Nieuweschans zei het aldus: „We moeten niet als muisjes voor de deur van Den Haag gaan liggen; helaas is er nauwelijks initiatief in deze provincie; we moeten mensen hebben die aan risico's durven sleuren” 1).

Drie zaken lijken voor de regionale ontwikkeling „op eigen kracht” in het bijzonder van belang: het ontstaan van nieuwe bedrijven vanuit de regio zelf; een sterkere oriëntatie van het lokale bedrijfsleven op de export en verbetering van de aanwezige managementcapaciteiten. In deze behoeften wordt door het huidige regionaal-economische beleid echter in het geheel niet voorzien. Te denken valt aan faciliteiten voor werknemers die eigen bedrijfjes willen beginnen, cursussen voor exportbevordering en het tijdelijk stationeren van ervaren managers bij lokale bedrijven om de export-, marketing- en andere bekwaaamheden te vergroten en de blik van de zittende bedrijfsleiding te verruimen.

Dat er ook in z.g. probleemgebieden mogelijkheden zijn, tracht men aan te tonen in Twente. Uit het debacé van de textiel is men bezig omhoog te krabbelen, o.a. door zich toe te leggen op de micro-elektronica. In samenwerking tussen gemeenten en plaatselijk bedrijfsleven (metaalindustrie) en ondersteund door de technische wetenschap (TH Twente) wordt hard gewerkt om een micro-elektronische industrie op poten te zetten. Perspectieven, ook voor de export, lijken beslist aanwezig.

Uiteraard kan dit voorbeeld niet zonder meer worden overgeplaat op b.v. Groningen of Zuid-Limburg. Wel illustreert het dat probleemregio's kansen kunnen hebben als plaatselijk initiatief wordt ontplooid en enkele ondernemende personen de kar willen trekken. Helaas lijkt men soms wel eens te vergeten dat een krachtig beroep op Den Haag alleen voor regionale ontwikkeling niet voldoende is.

L. van der Geest

1) Geene sterkte, geene veerkracht. Het falen van de industrie in Oost-Groningen, *NRC Handelsblad*, 15 maart 1980, blz. Z 4.